

op Java aan het werk werden gezet. Veel gronden in de Ommelanden werden door Indische Chinezen ontgonnen om er suikerplantages aan te leggen (er waren reeds enkele plantages en suikermolens toen de Nederlanders kwamen) – sommige Indische Chinezen verzamelden grote rijkdommen maar onder de sinds kort aangekomen Chinezen bleef veel armoede bestaan met de daaruit voortvloeiende onrust. Velen hunner trokken in de achttiende eeuw naar het gebied van Buitenzorg waar zij rijst gingen verbouwen.

De Compagnie schaadde de belangen van de Indische Chinezen doordat zij ook hen uitsloot van de grote overzeese handel – diegenen hunner evenwel die zich met de handel landinwaarts hadden beziggehouden, kregen veelal een feitelijke monopoliepositie, hetgeen betekende dat op grote delen van Java de inheemse handelaren werden uitgeschakeld. Bovendien boorde de Compagnie een nieuwe bron van inkomsten aan door allerlei monopolies die zij van de Javaanse groten had overgenomen, aan Indische Chinezen te verpachten: het recht om invoerrechten, tol- en marktgeden te heffen en het recht om zout te verkopen. De Compagnie inde de pachtsommen en de Chinese pachters stelden zich schadeloos door de invoerrechten, de tol- en marktgeden en de zoutprijs te verhogen. Protesten baatten niet: de Chinezen hadden de macht van de Compagnie en, als het spande, ook de macht van de inheemse heersers achter zich. Wat die inheemse heersers betrof: ondanks hun verhoogde inkomsten waren verscheidenen hunner niet bij machte hun 'hofhouding' te bekostigen – Chinezen leenden hun graag geld, tegen hoge rente, of betaalden hun grote bedragen teneinde een aantal jaren als pachter feitelijk landheer te mogen zijn over enkele dorpen of zelfs over gehele districten.

Wel te verstaan: er waren naast rijke Indische Chinezen ook arme; er waren ook arme Chinese immigranten. Dat verschil werd door de inheemsen niet steeds in het oog gehouden; bij velen hunner begon een wrok te groeien tegen alles wat Chinees was.

★

Toen wij de gevolgen gingen weergeven die de aanwezigheid en het optreden van de Compagnie voor de inheemse samenleving heeft gehad, begonnen wij met op een gunstig effect te wijzen: zij voorkwam tenslotte de onderlinge oorlogen die zich op Java van de vroegste tijden af hadden voorgedaan; dat bevorderde de rust op het eiland.